

tomielisiä, jyrkkiä naisia, jotka aidosti ovat uhranneet elämänsä asian hyväksi siinä, missä miesten ongelmana ovat lähinnä työn asettaminen perheen edelle ja siitä koituvat menetykset (ja ylettömien vaatimusten asettaminen vaimoille).

Kirja huipentuu aivan lopussa aukeamaan, jossa kuvataan Suomen nykyistä rappiota: järvet on tärvelty, suomalaisuus edustaa vain ihmistä karsittavaa kuonaa nykyliitille,

tuloskuntoisuus on kaiken mitta ja muut saavat mennä. Tämän taustana oli juuri 1800-luvun loppu, jolloin ”kehitys olisi saattanut johtaa muuallekin kuin tavoiterationaalisuuden ylivaltaan ja tulosuskontoon”. Vain perspektiivin avautuminen taaksepäin antaa mahdollisuuden edes haaveilla tästä risteyskohdasta.

Upea mahlerilainen lopetus, mutta tarvittiinko tähän kaikkeen to-

della näin raskasta aparaattia, run-
sasta 800:aa tiivistä painosivua?

J. P. ROOS

JUHA SILTALA
VALKOISEN ÄIDIN POJAT
SIVEELLISYYS JA SEN VARJOT
KANSALLISESSA PROJEKTISSA
OTAVA 1999

TYÖSTÄ JA TUOTTAVUUDESTA – JÄLLEEN KERRAN

Tarinan alku on kuultu moneen kertaan. Yhdysvaltain teollisuus ajautui kriisiin 1980-luvulla. Tayloristis-fordistinen kone yskähteli pahemman kerran. Kilpailijoiden aseita tutkisteltaessa yksi salaisuus näytti löytyvän juuri tavasta, jolla inhimillisiä resursseja pajoissa käytetään. Huhu siitä, että tayloristis-tieteellinen tapa järjestää töitä ei ehkä olekaan se tehokkaista tehokkain. Miten siis järjestää työt ja töiden johtaminen, jos tehokkain tulos saavutetaan jollakin muulla tavalla kuin erottamalla toisistaan tieteellisesti pää ja käsi? Kysymys on tarjonnut markkinaosuutta leegioille liikkeen johtamisen niksikirjojen kokoajia, mutta myös vakavamielisemmille liikkeenjohtajien ja työelämän tutkijoille.

Vakavamielisen (= tieteellisen) keskustelun pelissä asian tiimoilla on roolijako. Osa kirjoittajista on innoissaan esitellyt löytöjään siitä, miten uudet työtavat luovat todella

uutta kulttuuria tuotantoelämään ja siinä samassa sitten takaavat onnea ja menestystä kaikille osapuolille. Toiset kirjoittajat taas ottavat asiakseen vakuuttaa, että ei se ole totta. Muutokset ovat vain lumetta, jota-kin joka kuvaa enemmän tutkijan omia toiveita kuin sitä, mitä pajoilla todella tapahtuu. Ja jos vaikka jotakin uutta olisikin syntymässä, se kuitenkin jää vain pienen vähemmistön asiaksi.

* * *

Eileen Appelbaumin, Thomas Bailey, Peter Bergin ja Arne Kallebergin uusimman kirjan nimi kysyy, miksi tällainen post-tayloristinen tuotanto kannattaa? Nämä tutkijat siis ottavat selvästi paikkansa siinä joukossa, joka uskoo uuden tuotantokulttuurin voimaan. Vaikea kirjoittajien tulosten perusteella on muuhun johtopäätökseen edes tulla.

Kirja on selkeä raportti isosta tut-

kimusprojektista. Kohteena on kolme erilaista tuotannonalaa Yhdysvalloissa: vaate- ja tekstiiliteollisuus, terästeollisuus ja medikaalinen elektroniikka. Tutkimus analysoi tuotannon tehokkuutta, ihmisten tuloja ja hyvinvointia työssä sen mukaan, millaisia työorganisaatioita valintoja työpaikoilla on tehty. Käsitteen ”high performance work” ytimessä kirjoittajilla on päätäväntä vaimin mahdollisimman lähelle varsinaisesta tuotannosta vastaavia ihmisiä ja tiimejä – ei siis mikään outo teema suomalaisessakaan keskustelussa.

Tuloksena kirjoittajat löytävät selkeän win-win-logiikan. Oli toimiala mikä hyvänsä, tuotannon uudet järjestelyt ovat sampo, joka jauhaa hyvinvointia kaikille. Työläisillä on näissä oloissa vähemmän stressiä, viihtyisämpi työ ja enemmän palkkaa. Siinä sivussa omistajienkin kukkaro lihoo sukkelammin kuin taylorismiin jämähtäneiden naapureiden.

Eli siis jonkinlainen teollisten suhteiden historian loppu on saavutettu, piste jossa kaikki ristiriidat ovat saaneet suuren sovituksensa.

Kirjan lopputulema ei muuten ole missään tapauksessa itsestään selvä. "Työtyytyväisyyden" ja "tehokkuuden" suhde otetaan arkipuheessa ja miksei aika usein myös tutkimuksessakin turhan itsestään selvänä. Kuitenkin oikeastaan aika harvoin niiden välistä – positiivista – suhdetta on kunnolla argumentoitu. Työ on kauttaaltaan hyvää ja perusteellista. Aineiston kokoaminen esitellään seikkaperäisesti, analyysit tehdään taitavasti ja lukija voi vaivatta seurata, mistä suunnasta mikin johtopäätös kannetaan näyttämölle.

Kirjoittajat myös koko ajan keskustelevat vakavasti rajoituksista, joita tutkimuksella on. Keskustelua herättää mm. kysymys valikoitumisesta: onko uusissa tuotantotavoissa jo valmiiksi valikoitunut joukko jne.? Hieman vähälle kommentoinnille jää kuitenkin uusien tuotantomuotojen ja terveyden välinen suhde. Tutkimuskirjallisuus on nimittäin nostanut viime aikoina esiin myös tuloksia, joissa uusi sosiotek-

niikka esiintyy aikamoisena stressin lähteenä. Kirjoittajat kyllä tuntevat nämä keskustelut, mutta eivät kunnolla ota kantaa tulosten ristiriitojen juuriin.

* * *

Kuitenkin kirjaa lukiessa tuli usean kerran "samaa aikaan toisaalla"-epäily. Aivan, aivan, kirja osoittaa kunnolla, millaisessa suhteessa työolot ja tehokkuus aineistossa ovat. "Toisaalla" myös aivan muunlaiset tuottavuuden johtoideat näyttävät olevan ilmeisiä. Työsuhteita voi pirstoa pätkiin, alihankintaa voi tehdä maista, joissa läntiset työolot –aylorismilla tai ilman – ovat vain unelma, tai vientiteollisuuden kannattavuuden voi rakentaa luottaen siihen, että euron kurssi on aina heikko. Mutta edelleen: Appelbaum ei kir-

jassaan väitä näistä asioista mitään, hän kollegoineen kysyy ja vastaa yksinkertaisesti vain kysymykseen, missä suhteessa kykyjen monipuolisempi käyttö on tuotannon tehokkuuteen ja ihmisten hyvinvointiin työssä.

Kirjoittajat ovat asiansa ammatillaisia, onhan kyseessä sentään Yhdysvaltain itärannikon teollisuus-sosiologian eliittijoukko. Teksti on sen mukaisesti viileän puoleista. Ainoastaan alkuluvussa tuntuu hillitty kiihtymys valtaavan mielet. Kirjoittajilla tuntuu selvästi olevan yhtä ja toista tietoyhteiskunta-puhemaailman ylivaltaa vastaan. Muistutus siitä, kuinka tämä "manufacturing" sittenkin on Yhdysvaltain talouden selkäranka, on virkistävää luettavaa.

ANTTI SALONIEMI

EILEEN APPELBAUM & THOMAS BAILEY & PETER BERG &
ARNE L. KALLEBERG
MANUFACTURING ADVANTAGE
WHY HIGH-PERFORMANCE WORK SYSTEMS PAY OFF
ITHACA AND LONDON: ECONOMIC POLICY INSTITUTE, ILR PRESS,
AN IMPRINT OF CORNELL UNIVERSITY PRESS, 2000